

Стегней Маріанна,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та фінансів,
Мукачівського державного університету

Черничко Тетяна,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та фінансів,
Мукачівського державного університету

Хаустова Ксенія,

кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри менеджменту, управління
економічними процесами та туризму,
Мукачівського державного університету

Лінтур Інна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри економіки та фінансів,
Мукачівського державного університету

Stehnei Marianna,

Doctor of Economics, Professor,
Mukachevo State University,
<https://orcid.org/0000-0002-4688-6447>

Chernychko Tetiana,

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Mukachevo State University,
<https://orcid.org/0000-0002-0498-9130>

Khaustova Kseniia,

Candidate of Economic Sciences, Associate
Professor,
Mukachevo State University,
<https://orcid.org/0000-0002-3062-918X>

Lintur Inna,

Candidate of Economic Sciences, Associate
Professor, Mukachevo State University,
<https://orcid.org/0000-0001-8009-1392>

**СТАЛИЙ ВЗАЄМОУЗГОДЖЕНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ
SUSTAINABLE MUTUALLY AGREED DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP
AND TERRITORIAL COMPLEXES**

Стегней М., Черничко Т., Хаустова К., Лінтур І.

Сталий взаємоузгоджений розвиток
підприємництва та територіальних
комплексів. *Український журнал прикладної
економіки та техніки.*
2023. Том 8. № 2. С. 248 – 253.

Stehnei M., Chernychko T., Khaustova K.,

Lintur I. Sustainable mutually agreed
development of entrepreneurship and
territorial complexes. *Ukrainian Journal of
Applied Economics and Technology.*
2023. Volume 8. № 2, pp. 248 – 253.

Зростаюча необхідність забезпечення збалансованого і гармонійного розвитку як підприємництва, так і територіальних комплексів з урахуванням практичних та стратегічних аспектів сталого розвитку доводить актуальність обраної тематики. Такий підхід передбачає узгодження інтересів різних сторін, таких як підприємці, місцеві органи влади, громадські організації та інші зацікавлені сторони, з метою сприяння сталому прогресу та підвищенню якості життя на території. Метою даного дослідження є створення ефективної взаємодії між підприємницькою діяльністю та розвитком територій, що сприятиме сталому економічному, соціальному та екологічному розвитку. Досліджено можливості сталого взаємоузгодженого розвитку підприємництва та територіальних комплексів. Охарактеризовано процеси децентралізації влади в Україні. Доведено значущість співпраці представників сфери підприємництва, органів влади, місцевого самоврядування та громадянськості. Систематизовано причини та наслідки такої співпраці. Обґрунтовано соціальну відповідальність бізнесу, інклюзивність, сталість та економічну безпеку розвитку підприємництва та територіальних комплексів. Охарактеризовано різновиди партнерських відносин в рамках взаємоузгодженого розвитку підприємництва та територіальних комплексів. Доведено важливість партнерських відносин між різними сторонами для ефективного спільного вирішення завдань, забезпечення сталості розвитку та оптимізації використання ресурсів. Взаємодія бізнесу, органів влади та громадянськості стимулює інклюзивний розвиток, що передбачає залучення всіх верств населення до процесів прийняття рішень та реалізації проєктів. Сучасні виклики та кризові ситуації, пов'язані із неспровокованим вторгненням росії, вимагають ще більшої координації та співпраці представників сфери підприємництва з органами місцевої влади та самоврядування для забезпечення стійкості та адаптації до нових умов. Інклюзивний розвиток підприємництва та територіальних комплексів є необхідною передумовою для досягнення сталого розвитку територій та покращення якості життя населення. Спільна взаємодія, врахування інтересів різних сторін та розвиток партнерських відносин є важливими інструментами для ефективного вирішення сучасних викликів та забезпечення сталого розвитку.

Ключові слова: підприємництво, територіальні комплекси, територіальні громади, сталий розвиток, децентралізація, соціальна відповідальність бізнесу, економічна безпека, інклюзивність, інноваційно-інвестиційні можливості.

The growing need to ensure balanced and harmonious development of both entrepreneurship and territorial complexes, considering practical and strategic aspects of sustainable development, proves the relevance of the chosen topic. This approach involves aligning the interests of various parties, such as entrepreneurs, local authorities, public organizations, and other stakeholders, to promote sustainable progress and improve the quality of life in the territory. This study aims to create an effective interaction between entrepreneurial activity and the development of settlements, which will contribute to sustainable

economic, social, and environmental development. The possibilities of sustainable, mutually coordinated development of entrepreneurship and territorial complexes were studied. The processes of power decentralization in Ukraine are characterized. The significance of cooperation between representatives of entrepreneurship, authorities, local self-government, and the public has been proven. The reasons and consequences of such collaboration are systematized. The social responsibility of business, inclusiveness, sustainability, and economic security of the development of entrepreneurship and territorial complexes are substantiated. Varieties of partnership relations within the mutually coordinated development of entrepreneurship and territorial complexes are characterized. The importance of partnership relations between various parties for effective joint problem-solving, ensuring development sustainability, and optimizing resource use has been proven. The interaction of businesses, authorities, and the public stimulates inclusive development, involving all population segments in decision-making processes and project implementation. Modern challenges and crises associated with the unprovoked invasion of Russia require even greater coordination and cooperation of representatives of the business sphere with local authorities and self-government bodies to ensure stability and adaptation to new conditions. Inclusive development of entrepreneurship and territorial complexes is a prerequisite for achieving sustainable development of territories and improving the population's quality of life. Joint interaction, considering the interests of various parties, and developing partnership relations are essential tools for effectively solving modern challenges and ensuring sustainable development.

Keywords: entrepreneurship, territorial complexes, territorial communities, sustainable development, decentralization, corporate social responsibility, economic security, inclusivity, innovation, and investment opportunities.

Вступ

Зростаюча необхідність забезпечення збалансованого і гармонійного розвитку як підприємництва, так і територіальних комплексів з урахуванням практичних та стратегічних аспектів сталого розвитку доводить актуальність обраної тематики. Такий підхід передбачає узгодження інтересів різних сторін, таких як підприємці, місцеві органи влади, громадські організації та інші зацікавлені сторони, з метою сприяння сталому прогресу та підвищенню якості життя на території.

Питання сталого розвитку активно висвітлюється в працях К. Бистякова, Є. Бойко, І. Іртищевої, І. Крамаренко, Л. Левковської, М. Хвесика та інших. Проте науковці, як правило, відокремлюють у своїх дослідженнях питання сталого розвитку територіальних громад від сталого розвитку різних сфер підприємництва. На нашу думку, їх доцільно поєднувати з метою визначення оптимальних моделей та підходів до розвитку підприємництва на територіальному рівні, враховуючи потенціал, ресурси та потреби конкретних територій.

Визначення мети та цілей дослідження

Метою даного дослідження є створення ефективної взаємодії між підприємницькою діяльністю та розвитком територій, що сприятиме сталому економічному, соціальному та екологічному розвитку.

Виклад основного матеріалу

Підприємництво відноситься до діяльності підприємств та підприємців, що спрямована на створення, розвиток та управління бізнесом з метою отримання прибутку і задоволення потреб споживачів. Сам термін «підприємництво» пояснюють як процес заснування, функціонування та управління бізнесом з метою отримання прибутку [1].

Територіальні комплекси означають географічні та соціоекономічні одиниці, такі як міста, регіони або інші території, які мають власні особливості, ресурси та потенціал для розвитку.

Процеси децентралізації влади в Україні, які започаткувалися після Революції гідності у 2014 році, викликали інтерес науковців до дослідження можливостей розвитку територіальних громад, адже зміни, що відбулися, відобразили волю громадян до більшого самоврядування, більшої участі у прийнятті рішень та більшого контролю над власними справами.

«Децентралізація – передача повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей – органам місцевого самоврядування» [2]. Процеси децентралізації влади передбачають передачу частини повноважень з центральних органів влади на місцеві органи самоврядування. Основними цілями є забезпечення більшої автономії місцевих громад у прийнятті рішень та покращення життя населення на місцях.

Для реалізації децентралізації було створено Раду регіонального розвитку [3], яка стала координатором процесу децентралізації. У 2014 році також розпочався процес об'єднання територіальних громад для створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Це передбачало об'єднання кількох сусідніх сільських та міських рад для створення більших адміністративних одиниць з більшими повноваженнями.

Процес децентралізації зазнав подальшого розвитку у наступні роки. У 2015 році було прийнято закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [4], що сприяло активізації об'єднання ОТГ. З 2016 року розпочалася реформа доходів місцевих бюджетів, що дозволило збільшити фінансування територіальних громад і надавати їм більшу фінансову автономію.

«Кабінет Міністрів України визначив підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління й економічного розвитку країни в цілому. 2020 рік став ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування: 12 червня 2020 року Уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня. Відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів, в Україні сформовано 1469 територіальних громад, які покриватимуть усю територію країни» [2].

У процесі децентралізації були проведені вибори до новостворених органів місцевого самоврядування, що дозволило залучити громадян до прийняття рішень та демократичного контролю. Процеси децентралізації в Україні є важливими й актуальними в контексті забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Реформи створили сприятливі умови для інклюзивного зростання, залучення всіх верств населення до розвитку, а також оптимального використання ресурсів на місцевому рівні, для співпраці представників сфери підприємництва, органів влади, місцевого самоврядування та громадськості.

Зосереджуючи більше повноважень та ресурсів на місцевому рівні, децентралізація сприяє покращенню управління територіальними громадами та розвитку підприємництва. Місцеві органи самоврядування отримують більшу свободу дій та можливості приймати рішення, що відповідають потребам та особливостям конкретної території. Це сприяє зростанню ефективності та відповідальності в управлінні, що в свою чергу позитивно впливає на якість наданих послуг та забезпечення потреб громадян.

Стале підприємництво сприяє забезпеченню економічного зростання територіальних громад. Забезпечуючи прибутковість та стабільність господарюючих суб'єктів, сфера підприємництва стає ключовим гравцем у розвитку територій, стимулюючи створення нових робочих місць та залучення інвестицій. Таким чином, процеси децентралізації влади і фінансів в контексті розвитку взаємодії суб'єктів підприємництва із територіальними громадами на засадах сталого розвитку сприяють покращенню якості життя населення, забезпечують стале економічне зростання та підвищують рівень соціального благополуччя. Цей підхід сприяє формуванню стабільного та стійкого розвитку на місцевому рівні, сприяє збалансованому використанню ресурсів територій та забезпечує залучення всіх верств суспільства до розвитку.

Співпраця між владою, громадськістю та бізнесом стає ключовим фактором ефективності реалізації процесів децентралізації на засадах інклюзивності та сталості. Розбудова партнерських відносин та взаємодії між цими сторонами сприяє здійсненню гармонійних рішень та спільному розвитку, забезпечуючи сталість та успішність зазначених процесів.

В умовах децентралізації, зростає значущість співпраці представників сфери підприємництва, органів влади, місцевого самоврядування та громадськості (рис. 1).

Отже, співпраця представників сфери підприємництва, органів влади, місцевого самоврядування та громадськості в умовах децентралізації стає ключовим фактором для досягнення сталого розвитку як сфери підприємництва, так і територіальних громад та сприяє покращенню якості життя населення. В якості наслідків такої ефективної співпраці можна зазначити: розширення можливостей для розвитку підприємництва, розвиток інноваційного потенціалу, підтримка соціальної відповідальності (рис. 2).

Основна мета соціальної відповідальності бізнесу полягає в тому, щоб створити позитивний вплив на суспільство та довкілля, сприяючи сталому розвитку і підвищенню якості життя людей. Це передбачає, що бізнес повинен нести не лише економічну, а й соціальну відповідальність, забезпечуючи гармонійну взаємодію зі своєю оточуючою спільнотою.

У контексті децентралізації, коли влада та відповідальність за розвиток перекладаються на місцеві органи самоврядування та громади, співпраця представників сфери підприємництва, органів влади, місцевого самоврядування та громадськості стає надзвичайно важливою. Тільки спільними зусиллями вони можуть створити сприятливі умови для економічного зростання територіальних громад, покращити соціальне благополуччя і якість життя населення та забезпечити екологічну стабільність.

Також колектив науковців наголошує, що «на сучасному етапі трансформації національної соціально-економічної системи та управлінських інститутів під впливом геополітичних зрушень, процесів глобалізації та впровадження реформи децентралізації одним з найважливіших питань залишається розробка дієвих інструментів оцінювання ефективності трансформаційних процесів з метою підвищення їх керованості у напрямі, що забезпечить стійкий економічний і соціальний розвиток країни.

Важливим етапом оцінки рівня соціально-економічного розвитку є вибір методичних підходів, що дозволяють звести результати аналізу різнопланових явищ та процесів до єдиної

уніфікованої системи стандартизованих показників, що дозволяє розробляти єдину модель моніторингу та спрощує процес прийняття управлінських рішень» [5].

Співпраця бізнесу з органами влади дозволяє створювати сприятливе бізнес-середовище, вирішувати питання земельних прав, інфраструктури, підтримки малого та середнього підприємництва. Така взаємодія сприяє залученню інвестицій у розвиток територій, стимулює підприємницьку активність та створення нових робочих місць.

Рис. 1. Причини зростання значущості співпраці представників сфери підприємництва, органів влади, місцевого самоврядування та громадськості в умовах децентралізації

Джерело: сформовано авторами

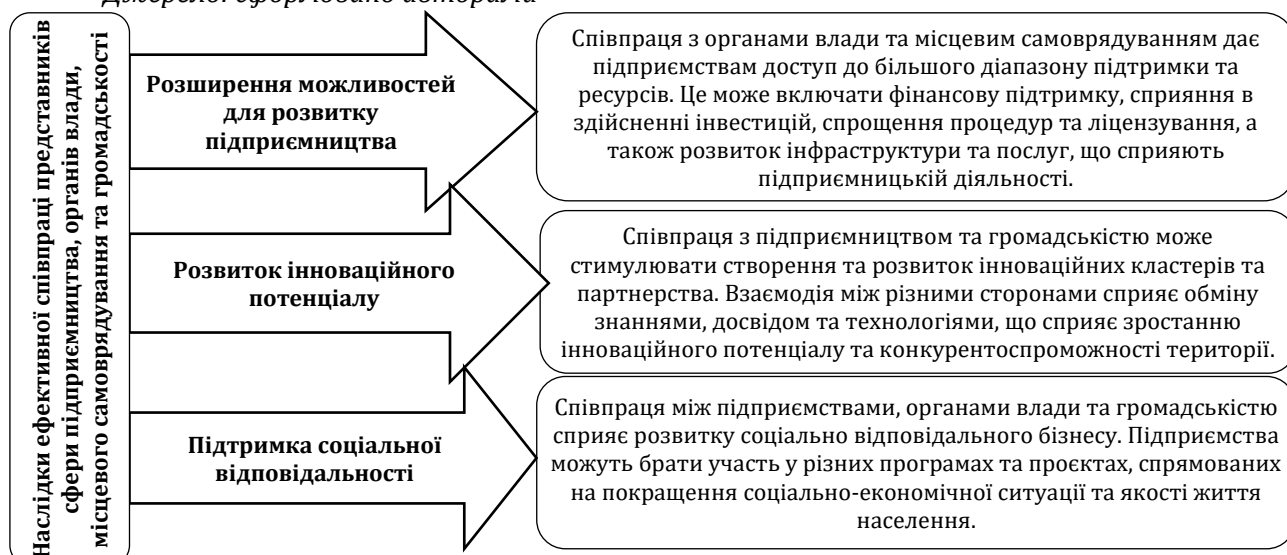

Рис. 2. Наслідки ефективної співпраці представників сфери підприємництва, органів влади, місцевого самоврядування та громадськості

Джерело: сформовано авторами

Важливу роль у цьому процесі відіграють місцеві громади, які можуть залучатися до прийняття рішень щодо розвитку своєї території. Співпраця з громадськістю дозволяє враховувати і втілювати їхні потреби та інтереси, забезпечуючи більш широкий та

збалансований розвиток. Таким чином, співпраця представників бізнесу, органів влади, місцевого самоврядування та громадськості є важливим фактором для досягнення сталого взаємоузгодженого розвитку підприємництва та територіальних громад. Ця взаємодія дозволяє досягти більшої інклюзивності, сталості та економічної безпеки, сприяє покращенню якості життя населення і створенню стійких, успішних територій.

Крамаренко І.С. зазначає, що «ефективне спільне використання механізму державно-приватного партнерства між державою і приватним бізнесом може стати інструментом, що дозволить підвищити ефективність використання бюджетних коштів; залучити додаткові фінансові ресурси у створення/модернізацію інфраструктурних об'єктів; підвищити зайнятість населення, стимулювати економічне зростання з широким використанням інновацій та сучасних технологій; залучити всі групи інтересів до реалізації стратегій соціально-економічного розвитку, посилити довіру та порозуміння у суспільстві» [6].

В рамках окресленої вище співпраці можливо виділити три основні різновиди партнерства (рис. 3).

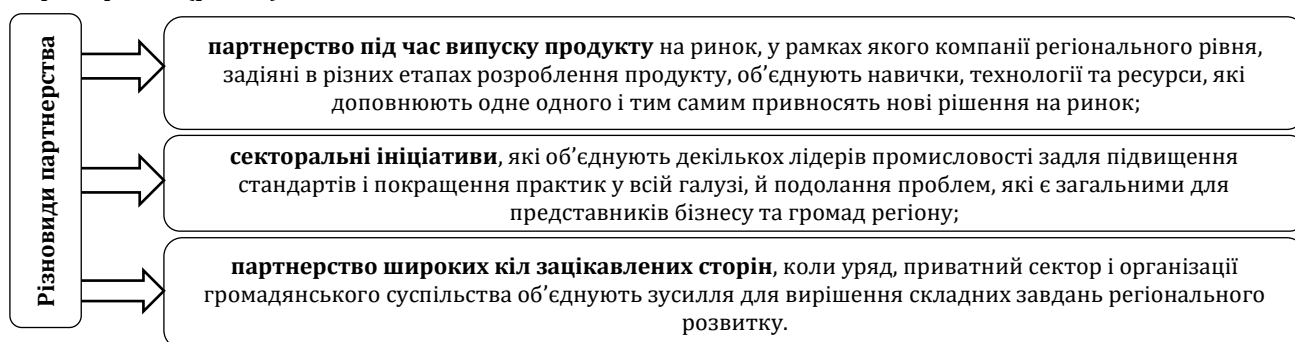

Рис. 3. Різновиди партнерських відносин в рамках взаємоузгодженого розвитку підприємництва та територіальних комплексів

Джерело: узагальнено на підставі [7]

Важливість партнерських відносин полягає у їх здатності досягати синергетичних результатів та взаємного користування ресурсами між різними сторонами: представниками бізнесу, органами влади, місцевими громадами та громадськістю. Важливим аспектом підтримки партнерських відносин в рамках взаємоузгодженого розвитку підприємництва та територіальних комплексів є інноваційно-інвестиційні розширені можливості [8-12], адже такі відносини стимулюють інноваційну активність та сприяють розвитку нових ідей та технологій. Спільні проекти та програми сприяють розвитку ринку, впровадженню нових практик та покращенню якості життя населення. Партнерство створює також сприятливий клімат для залучення інвестицій в регіони та територіальні громади. Спільні проекти та ініціативи забезпечують більш високу привабливість для інвесторів та сприяють розвитку економіки.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, одним із ключових аспектів співпраці між підприємницьким сектором, органами влади, місцевим самоврядуванням та громадськістю в умовах децентралізації та сталого розвитку є активна участь представників бізнесу у формуванні і реалізації стратегій територіальних комплексів. Це сприяє оптимальному використанню ресурсів та стимулює інноваційний потенціал на рівні місцевих громад. Залучення підприємців до реалізації соціально відповідальних та екологічно збалансованих проєктів сприяє досягненню сталого економічного зростання та забезпечує позитивний вплив на соціальні показники розвитку.

Доведено важливість партнерських відносин між різними сторонами для ефективного спільного вирішення завдань, забезпечення сталості розвитку та оптимізації використання ресурсів. Взаємодія бізнесу, органів влади та громадськості стимулює інклюзивний розвиток, що передбачає залучення всіх верств населення до процесів прийняття рішень та реалізації проєктів.

Сучасні виклики та кризові ситуації, пов'язані із неспровокованим вторгненням росії, вимагають ще більшої координації та співпраці представників сфери підприємництва з органами місцевої влади та самоврядування для забезпечення стійкості та адаптації до нових умов. Інклюзивний розвиток підприємництва та територіальних комплексів є необхідною передумовою для досягнення сталого розвитку територій та покращення якості життя населення. Спільна взаємодія, врахування інтересів різних сторін та розвиток партнерських

відносин є важливими інструментами для ефективного вирішення сучасних викликів та забезпечення сталого розвитку.

Список літератури

1. Про підприємництво: Закон України № 698-XII від 7 лютого 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>.
2. Навіщо децентралізація? Децентралізація. 2023. URL: <https://decentralization.gov.ua/about>.
3. Про Раду регіонального розвитку: Указ Президента України № 224/2015 від 21 квітня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224/2015#Text>.
4. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 157-VIII від 5 лютого 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.
5. Irtysheva I., Stehnei M., Popadynets N. Business process management in the food industry under the conditions of economic transformations. *Management Science Letters: journal*. 2020. Vol. 10. pp. 3243–3252.
6. Крамаренко І.С. Сутність державно-приватного партнерства в інвестиційній діяльності. *Управлінська діяльність: досвід, тенденції, перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених. [у 2-х част.]. Частина друга. Харків: ХНУБА. 2019. С. 202–205.
7. Цілі Сталого розвитку. Дія Бізнес. 2021. URL: <https://business.diia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cili-stalogo-rozvytku>.
8. Стегней М.І. Інвестиційно-інноваційні доміанти сталого розвитку територіальних одиниць. *Економіка та суспільство*. 2015. №1. С. 56–61. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/1_ukr/09.pdf.
9. Стегней М.І., Білак Г.Г., Стець Д.О. Інноваційна діяльність, як фактор конкурентоспроможності підприємств та ризики пов'язані з нею. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2014. № 6. С. 177–185.
10. Іртишева І.О., Стегней М.І., Паук М.І. Методичні підходи до визначення рівня інвестиційної привабливості галузі, підприємства. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2014. № 5. С. 15–24.
11. Іртишева І.О., Стегней М.І., Михайлов М.С. Методичні підходи до оцінки рівня інноваційного розвитку регіону. *Економіка та суспільство*. 2018. № 16. С. 586–593. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/89.pdf.
12. Стегней М.І., Бошинда І.М., Попфалуші В.Я. Роль малого бізнесу в соціально-економічній системі Закарпатської області. *Прычорноморські економічні студії*. 2018. Випуск 34. С. 125–128.

References

1. Pro pidpriemnytstvo: Zakon Ukrainy. (1991). [On entrepreneurship: Law of Ukraine]. № 698-XII dated February 7, 1991. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>.
2. Navischo detsentralizatsiia? Detsentralizatsiia. (2023). [Why decentralization? Decentralization]. Available at: <https://decentralization.gov.ua/about>.
3. Pro Radu rehional'noho rozvytku: Ukaz Prezydenta Ukrainy. [About the Regional Development Council: Decree of the President of Ukraine]. № 224/2015 dated April 21, 2015. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224/2015#Text>.
4. Pro dobrovil'ne ob'iednannia terytorial'nykh hromad: Zakon Ukrainy. [On the voluntary association of territorial communities: Law of Ukraine]. № 157-VIII dated February 5, 2015. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.
5. Irtysheva, I., Stehnei, M., Popadynets, N. (2020). «Business process management in the food industry under the conditions of economic transformations». *Management Science Letters: journal*. Vol. 10. pp.3243–3252.
6. Kramarenko, I.S. (2019). «The essence of public-private partnership in investment activity». *Upravlins'ka diial'nist': dosvid, tendentsii, perspektyvy*. [Sutnist' derzhavno-pryvatnoho partnerstva v investytsijnij diial'nosti]. *Proceeding of the materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference of students and young scientists*. [in 2 parts]. Part two. Kharkiv: Khnuba. pp. 202–205.
7. Tsili Staloho rozvytku. Diia Biznes. (2021). [Sustainable development goals. Action Business]. Available at: <https://business.diia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cili-stalogo-rozvytku>.
8. Stehnej, M.I. (2015). «Investment and innovation dominants of sustainable development of territorial units». *Ekonomika ta suspil'stvo*. № 1. pp.56–61. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/1_ukr/09.pdf.
9. Stehnej, M.I., Bilak, H.H., Stets', D.O. (2014). «Innovative activity as a factor of enterprise competitiveness and the risks associated with it». *Visnyk KhNAU. Seriya: Ekonomichni nauky*. № 6. pp. 177–185.
10. Irtysheva, I.O., Stehnej, M.I., Pauk, M.I. (2014). «Methodical approaches to determining the level of investment attractiveness of the industry, enterprise». *Visnyk KhNAU. Seriya: Ekonomichni nauky*. № 5. pp. 15–24.
11. Irtysheva, I.O., Stehnej, M.I., Mykhajlov, M.S. (2018). «Methodical approaches to assessing the level of innovative development of the region». *Ekonomika ta suspil'stvo*. № 16. pp.586–593. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/89.pdf.
12. Stehnej, M.I., Boshynnda, I.M., Popfalushi, V.Ya. (2018). «The role of small business in the socio-economic system of Zakarpattia Oblast». *Prychornomors'ki ekonomichni studii*. Issue 34. pp. 125–128.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2023 р.